

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

22–23 жовтня 2020 року

II частина

TIME OF ART EDUCATION
COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE
ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, доцент (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвєєва О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У II частині збірника статей представлені матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»:.. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (22-23 жовтня, 2020) / заг. ред.В.В. Фомін– Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-П. 169 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020

Олена Шнейдер

Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, факультет мистецтв,
група 61-М

ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Науковий керівник –кандидат педагогічних наук, доцент Л.І.Донченко

У статті обґрунтовується актуальність використання театральної педагогіки в процесі професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Ключові слова: компетенції, театральна педагогіка, вчитель музичного мистецтва, професійна діяльність, педагогічні умови.

Annotation: *The article substantiates the relevance of the use of theatre pedagogy in the process of professional training of music teachers.*

Key words: *competence, professional activity, professional training, pedagogical activity, pedagogical conditions.*

Постановка проблеми. Артистизм вчителя музичного мистецтва розуміємо як комплекс сценічної адаптованості, якості, що характеризує рівень професійної майстерності. Формування комплексу професійних якостей вчителя музичного мистецтва може бути забезпечено єдністю засобів музикальної і театральної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність звернення до принципів і засобів театральної педагогіки в процесі професійної підготовки педагогів музикантів різних предметних напрямків представляється очевидною в силу визнання артистизму як важливої професійної якості особистості педагога. Особливо активно ця педагогічна проблема розробляється в області музично-виконавського навчання майбутнього педагога-музиканта. У працях В. Антонюк, Л. Тумакової, М. Янковського узагальнений досвід та методичні поради відомих співаків та музикантів, зокрема М. Глінки, А. Гулака-Артемівського, М. Кондратюка, М. Лисенка, А. Нежданової, Ф. Шаляпіна. В дослідженнях Л. Василенко, Л. Дерев'янка, Л. Дмитрієва, Д. Євтушенка, М. Микиші, А. Менабені, Л. Пашкіної, О. Прядко висвітлені теоретичні основи методики викладання

вокалу (зокрема української вокальної школи), у наукових розвідках Б. Гнидь, Л. Гринь, Ю. Грищенко розглядається історія створення вокально-виконавських і вокально-педагогічних шкіл. Слід виділити дослідження задач психологічної підготовки музиканта до концертних виступів і методів подолання так званого естрадного хвилювання. З іншого боку, перенесення дослідження даної проблематики в області різних видів музичного виконавства локалізує процес формування основ акторської майстерності переважно в сфері сценічних виступів і підготовки до них, що, на наш погляд, є недостатнім.

Метою статті є обґрунтування актуальності використання елементів театральної педагогіки в процесі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва.

Серед значущих якостей вчителя музичного мистецтва, що визначають його цілісну професійноособистість, ми вважаємо необхідним виділити педагогічний артистизм як показник рівня його педагогічної й духовної культури і професійної майстерності. Педагогічний артистизм розуміється нами як сукупність акторсько-сценічних умінь педагога, необхідних для реалізації його комунікативної компетентності як комплексу здібностей, для адаптації до різних ситуацій публічних виступів і спілкування. Не випадково А.І.Савост'янов, звертаючись до необхідності володіння педагогом умінням точної і образної передачі думок наголошує на схожих завданнях загальної і театральної педагогіки [5].

Для професійної підготовки вчителя музичного мистецтва проблема формування педагогічного артистизму видається нам надзвичайно значущою, оскільки вся його виконавська діяльність вимагає акторської майстерності, що реалізується в напрямку «співак - слухач», тоді як педагогічна діяльність в класі вокальної підготовки має на увазі дещо іншу систему відносин, яку, на наш погляд, можливо уявити як взаємно спрямовану, варіативну, де педагог-вокаліст і студент є партнерами педагогічного і сценічного спілкування. Даний підхід вимагає звернення до потенціалу театральної педагогіки (Ю.П. Азаров, Л.А. Баренбоймом, П.П. Блонський та ін.) в процесі професійної підготовки викладача музичного мистецтва, і зокрема його вокальної підготовки в педагогічному вузі.

Взаємодія музичної і театральної педагогіки має досить давні історичні витoki, які відносять до XVII століття. Відомо, що в Києво-Могилянській, Острозькій академіях, колегіумах, духовних семінаріях та братських школах застосовувались елементи

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

театрального мистецтва, коли в рамках співочих курсів для вчителів музики, слухачам було запропоновано вивчення «основ режисерської справи»: вибору репертуару, проведення репетицій, сценічного оформлення тощо.

Але така ситуація лише відповідала на запит самих вчителів, які, крім власне педагогічної діяльності, здійснювали ще й організацію просвітницьких бесід, музично-літературних вечорів, шкільних театралізованих постановок. Однак проблема повинна ставитися ширше. Про це пізніше писав К.Орф, називаючи вчителя музики «універсальним артистом», який поєднує різноманітні функції педагога, а також виконавця, актора і режисера у різних формах роботи з учнями [2]. Педагогічний артистизм учителя музичного мистецтва в такому розумінні - це не тільки виконавська майстерність, що дозволяє на високому художньому рівні створювати інтерпретацію вокального твору, але і набагато вищий рівень професійної майстерності, який трактується як здатність вільно відчувати себе в різних комунікативних ситуаціях, яскраво пред'являти своє «Я», емоційно і захоплююче розповідати про мистецтво, заряджаючи творчою атмосферою.

На думку Г. Бенъ [2], подібність концептуальних основ педагогічної і акторської діяльності підтверджується реалізацією соціальної функції виховання; діяльнісним характером; специфікою особистого впливу на аудиторію; єдністю фізичних і психологічних дій; можливим переведенням дії з «повсякденної дійсності в площину уявного» (К. С. Станіславський); а також варіативну, де педагог-вокаліст і студент є самостійним і вільним у творчості.

На наш погляд, доцільним може бути звернення до феномену театральності особистості, хоча в наукових дослідженнях ця назва затвердилася, як науковий термін, або як позначення самостійної естетичної категорії і найчастіше використовується в якості своєрідного епітета, оціночного виділення [1]. У роботах М.М. Євреїнова [5] звертається увага на те, що театральність поведінки людини характеризується не просто виразною значимістю його мови і дій, а його орієнтованістю на вироблене враження, в зв'язку з чим ведення мови, міміка, жестикуляція представляють собою своєрідну гіперболу «звичайної» людської поведінки, розраховану на публічно-особистий, масовий ефект.

Слід звернути увагу на те, що театральність як психологічна властивість особистості лежить в основі публічної діяльності, прямо, або побічно спрямованої на широкі, групові

контакти, що водночас не виключає інтимного спілкування «очі в очі». Такою є діяльність викладача музичного мистецтва. Нам вважається правомірним охарактеризувати театральність як властивість, яка містить активність, помітність, ефектність мовної жестово-мімічної поведінки людини, смисловий зміст і виразність якої зрозумілою для аудиторії.

Важливо також розглядати вокально-виконавський і педагогічний процес з театральної точки зору, як своєрідну театралізовану гру. Тут актуальною є спонтанність, креативність такої театралізованої гри, яка розуміється як вільна діяльність сутнісних сил і здібностей людини, яка не має цілей, поза самою грою [4]. І вокальне виконавство, і вокально-педагогічна взаємодія, як гра перетворюють дійсність і надають людям (виконавцям, глядачам, педагогам і тим, хто навчається) інший вид існування. Провідна роль в умовах вокальної підготовки педагога належить найбільш тонкому, глибокому смислому «матеріалу» вокально-сценічного мистецтва - інтонації, в якій здійснює себе персонажна, уявна свідомість [4]. На наш погляд, формування персонажної свідомості у вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки має стати провідною якістю його професійної компетентності. Автор справедливо стверджує, що вокальна інтонація несе і чуттєво забарвлену, невербально виражену думку персонажа, яка виникає як емоційно-вольова реакція композитора, а потім виконавця - на персонаж. При підході до персонажу як особистості, останній постає носієм системи смислів, з тією лише різницею, що перетворювачем смислів і модифікатором тексту-свідомості виступає виконавець, і спонтанність персонажної свідомості є психологічно вмотивованим вибором виконавця [3].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Перспективність формування персонажної свідомості в процесі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва сприймається нами не тільки з художньо-виконавської, а й з педагогічної точки зору, виступаючи провідним засобом театральної педагогіки.

Педагогічні принципи театального мистецтва впливають на особливості змісту освіти, прийоми, методи, форми освітнього процесу. Художньо-образні можливості театральної педагогіки направляють і регулюють розвиток здатності до емпатії, як основи взаємовідносин, як здатності в збалансованості відносин, що значно підвищує рівень

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

професійної компетентності майбутнього вчителя музики; модель навчання майбутніх вчителів музики «співпереживання і дії в образі» сприяє значному прискоренню в оволодінні знаннями студентами при «зараженні» інформації викладачем.

Інтерес до педагогічної діяльності через захоплення процесом співпереживання і дії в образі, експресивно-виразні можливості вербального та невербального спілкування, вміння органічно діяти в образі творів мистецтва, рефлексивна оцінка входження в образ активізують розвиток самооцінки, самопізнання свого професійного зростання в трьох рівнях-ступенях: візуально-видовищному, музично-асоціативному, образно-смісловому.

Список використаних джерел

1. Бенъ Г. Л. Особливості методики викладання вокалу у майбутніх акторів драматичного театру і кіно. Методичні рекомендації. Львів : ЛНУ ім. І. Франка. 2009.
2. Василенко Л. М. Гедоністичні засади вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія та методика: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Рагоманова, 2012
3. Єврєїнов М.М. Демон театральності / уклад.,заг. Ред. І ком. А.Зубкова, В. аксимова. М. -СПб.: Літній сад, 2002.
4. Лабінцева Л. П. Формування вокально-хорової майстерності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики / Л.П. Лабінцева Автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2007. 21 с.
5. Мартиненко, І. (2020). Засоби діагностики навчальних успіхів студентів факультету мистецтв з диригентсько-хорових дисциплін («хорове аранжування»). Professional Art Education, 1(1), 36–42. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.06>
6. Ткаченко Т. В. Постановка голосу майбутнього вчителя музики як складова вокально-звукової культури: навчальний посібник. /Т.В. Ткаченко Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2009. 341 с.

Олена Рись

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ СУЧАСНОГО МУЗЕЮ 47

Валентина Кузьмічова

Альона Ботнарчук

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ
ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ ТА ОПЕРНОЇ СТУДІЇ ПРИ КОНСЕРВАТОРІЇ ЯК ЇЇ
ОСЕРЕДКУ 52

ІІІ. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Валентина Кузьмічова

Наталія Шахін

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ 58

Анна Кіріченко

МУЗИЧНО-ПІСЕННІ ТРАДИЦІЇ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЮ 64

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Чень Іпін

Чжан Сюаньмін

ПІДГОТОВКА ДО ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ТЕОРІЇ ВОКАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ 69

Олена Шнейдер

ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 74

Любов Донченко

Олена Віоліна

ПРОБЛЕМА ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ 79

Андрій Висовень

КОМПОНЕНТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АРТИСТІВ ЕСТРАДНОГО
ОРКЕСТРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ 84